

Viden om: Tanker om vand og sæbe

Vi er alle vokset op med, at det er en dyd at bruge vand og sæbe og hellere for meget end for lidt. En høj hygiejnisk standard er essentiel for samfundet, og vi forventer alle at vi hver især lever op til standarden, for ellers smitter vi hinanden og bliver syge. Men det kan også ske, at vand og sæbe bliver for meget, og vi bliver syge af det.

Susanne Lysdahl fra Videncenter for Frisører og Kosmetikere har i sin forskning vist, at mens ca. 90 % af frisørerne bruger handsker ved blegning og farvning, er der kun ca. 10 %, der har handskerne på, når de vasker hår før en klipning. Samtidigt viser Susannes tal, at små 90 % frisørerne har våde hænder i mere end 2 timer dagligt, og over 50 % har det i mere end 4 timer om dagen.

Og det har sine konsekvenser. På Arbejdstilsynets og Miljøstyrelsens kemidag for frisører i november slog Niels Ebbehøj, overlæge på Arbejds- og Miljømedicinsk Klinik, det fast, at det er det våde arbejde med vand og sæbe, der er den største risikofaktor i udviklingen af håndeksem blandt frisører. Frisør-kemien spiller også en rolle, men meget kan undgås, hvis hænderne beskyttes mod vand og sæbe.

Så lad os se nærmere på, hvor slemt det ser ud.

Arbejdsskadestyrelsen har i perioden 2007 – 2011 anerkendt små 450 tilfælde af hud-eksem som erhvervsskader. Desværre har det ikke været muligt for mig at få tal for, hvor stor en del af disse, der berører hænderne, altså håndeksem, eller hvor mange af tilfældene, der er forårsaget af vand og sæbe.

På landsplan skønnes det, at det samlede antal anerkendte tilfælde af håndeksem ligger på lidt under 1.000 om året, men det omfatter også andre brancher, som er lige så meget eller endda mere, plaget af generne af vådt arbejde, nemlig ansatte inden for sundhedsvæsenet, rengøringsservice, køkkener og klinikassistenter. Det er endvidere gjort op, at håndeksem koster samfundet mere end 800 mio. kroner om året til bl.a. sygedagpenge, erstatninger, pensioner og til behandling hos egen læge, hos speciallæge og på hospitalet.

Regner vi på de tal, ser det egentlig ikke særligt slemt ud for frisørbranchen. Siger vi som overslag, at alle de 450 anerkendte tilfælde af hudeksem er håndeksem, svarer det til 90 tilfælde af håndeksem på årsplan,

hvilket er under 1 % af det samlede tal. Med en omgang høkerregning kan det regnes om til, at håndeksem i frisørbranchen tegner sig for mellem ½ og 1 mio. kr. om året, hvilket i kroner og ører ikke er meget.

Det skal dog ikke være en grund til ikke at gøre en indsats. For for dem, det går ud over, kan eksem være invaliderende, og Videncenter for Frisørers forskning indikerer, at håndeksem kan være en væsentlig årsag, når frisører vælger at forlade branchen i "utide".

Der findes to slags håndeksem: toksisk irritativ henholdsvis allergisk kontakteksem. Det irritative kontakteksem skyldes en direkte beskadigelse af huden ved, at hudbarrieren ødelægges, og der opstår en betændelsesreaktion. Det allergiske kontakteksem forårsages ved kontakt med kemiske stoffer, der er i stand til at fremkalde allergi (overfølsomhed). Allergisk kontakteksem kan opstå, selv om huden er hel og intet fejler, men opstår nemmere hvis huden allerede er beskadiget.

Som allerede nævnt spiller vand og sæbe en væsentlig rolle, når frisører får håndeksem.

Et af problemerne med vand er, at det kan trænge ind overalt. Når huden kommer i kontakt med vand, har den tendens til at opsuge vandet. Derved opblødes huden, og dens barrierefunktion mindskes. Paradoksalt nok kan opblødningen af huden føre til at huden udtørres. For hudbarrieren har ikke kun til formål at holde kemiske stoffer ude, den sørger samtidigt for, at huden ikke afgiver for meget vand til omgivelserne. Opblødning og udtørring forstærker svækkelsen af barrierefunktionen, og udsættes huden over længere tid hyppigt for vand, vil der opstå hudkløe og småsprækker i huden.

Et andet problem er, at vand er god til at bære andre stoffer. Det er det, vi benytter os af, når vi vasker hænder: inden vi kommer sæbe på hænderne, gør vi dem våde, så vandet kan hjælpe med at fordele sæben og bringe den i kontakt med snavset på håndoverfladen. Dernæst skyller vi blandingen af sæbe og snavs af med vand.

Det, der sker rent kemisk, er, at sæben bygger bro mellem vandet og det snavs, som vandet ikke i sig selv er i stand til at fjerne; sæben emulgerer snavset i vandet. Sæbe har nemlig den særlige egenskab, at det kan binde sig både til vand og fedt. På

Af konsulent Jens Prebensen

den måde virker sæbe lige som mel, når der laves sovs. Fedtet kan ikke opløses i vand alene, det flyder oven på. Men hældes du mel, eller sæbe, ned i vand og fedt, blander de to sig gerne – de emulgerer.

Det er evnen til at emulgere, der gør, at sæbe ikke bare er en hjælper til at fjerne snavs, men også er en trussel mod din hud. For sæben kan ikke se forskel på fedt i snavs og fedt i hud. Så når sæben kommer i kontakt med din hud, fjerner den lige så villigt dit beskyttende fedtlag som snavset, og hudbarrieren nedbrydes.

Når hudbarrieren er svækket, er der større adgang for andre stoffer til trænge ind i huden og forårsage eksem.

Med hænderne så meget i vand, som I frisører har, er der al mulig grund til at træffe sine forholdsregler. Vi smitter hinanden og bliver syge, når vi ikke bruger vand og sæbe. Men det er ikke en naturlov, at vi skal blive syge, når vi bruger det.

Kilder:

Personlig korrespondance med Arbejdsskadestyrelsen

Susan Hovmand Lysdahl, præsentation på Arbejdstilsynet og Miljøstyrelsens temadag for frisører november 2012

Occupational hand eczema and its career consequences among trained hairdressers: a register based questionnaire study, Susan Hovmand Lysdahl, Videncenter for Frisører og Kosmetikere
sund-hud.dk